

Den korteste historien om Russland: Fra vikingene til våre dager

Peter Normann Waage
Oslo: Vigmstad & Bjørke
244 sider. ISBN 9788241918315

Recensert av **Emil Edenberg** [forsker, Utrikespolitiska institutet och Stockholms universitet, emil.edenberg@ui.se]

Att anta utmaningen att för en bred publik introducera mer än tusen år av rysk historia, med författarens ord »från vikingarna till våra dagar», är både ett lovligt och vanskligt projekt. Detta är vad Peter Normann Waage ger sig på i *Den korteste historien om Russland* (2020). Han beskriver boken som ett försök att genom både »mentalitetshistoria» och »vanlig historia» teckna en bild av landet och därmed bidra till bättre förståelse både av dess nutid och framtid. Det senare är givetvis en angelägen ambition i tider av ökade spänningar och främlingskap mellan Ryssland och dess västliga grannländer.

Bokens första del avhandlar varjager, kristnandet, Kievriket, tatarer, Moskvarikets framväxt, Novgorod, »Förvirringens tid» och bondeuppror. Det är en historieskrivning av traditionellt snitt med fokus på furstar, khaner och tsarer – vilka människorna var som bodde i dessa riken, hur de levde, vilka språk de talade och huruvida de såg sig själva som »ryssar» ges inget större utrymme. Mer djuplodande blir det från 1700-talet och framåt. Waage sätter nu statens och politikens utveckling på ett mer konsekvent sätt i relation till litteratur, kultur och tankeströmningar. Han redogör för intelligentsians framväxt och förankrar Rysslands händelserika 1800-tal i filosofiska och politiska debatter. Inte bara konflikten mellan västerlänningar och slavofiler beskrivs utan dessutom linjerna från nihilister och *narodniki* till anarkister och socialister. Det tumultartade 1900-talet med revolution, terror, deportationer, krig, töväder, stagnation, dissidentrörelser och *perestrojka* behandlas på ett engagerat sätt. Sovjetväldets fall, demokratisering, chockterapi, oligarkvälde, kriget

©2021 Emil Edenberg. This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>), allowing third parties to copy and redistribute the material in any medium or format and to remix, transform, and build upon the material for any purpose, even commercially, provided the original work is properly cited and states its license.

Citation: Emil Edenberg (2021) »Den korteste historien om Russland: Fra vikingene til våre dager», *Nordisk Østforum* 35, 170–172. <http://dx.doi.org/10.23865/noros.v35.3304>

i Tjetjenien liksom den auktoritära utvecklingen under 2000-talet med kväsande av oppositionen, strypt yttrandefrihet och utrikespolitisk aggression sammanfattas och sätts i historiskt perspektiv.

Genren populärhistoria medger inte alltid komplexitet eller fördjupning och det vore naturligtvis omöjligt att ge en »fullständig» eller ens »rättvisande» bild av ett så digert ämne på drygt 200 sidor (det vore för övrigt lika omöjligt på 2000 sidor!). Givet detta lyckas Waage oftast hitta en bra avvägning mellan detaljrikedom och stora drag för att ge en användbar grundläggande introduktion till ämnet för nybörjaren. Historien som berättas är knappast »ny», men den förmedlas på ett inlevelsefullt, underhållande, lättfattligt och kunnigt sätt – särskilt från 1700-talet och framåt när skönlitteratur och idéhistoria varvas med politiska händelser. Värdet av sakprosa som på detta vis tillgängliggör och sammanfattar historiska skeenden ska inte underskattas.

Emellertid har jag vissa invändningar mot genomförandet av det kulturhistoriska angreppssättet, vad författaren själv beskriver som »mentalitetshistoria»; mer specifikt hur linjer dras mellan dåtid och nutid på ett ibland alltför svepande sätt. Förvisso används den långa historien för att göra viktiga påpekanden kring den historiska betydelsen av centralmakt och despoti, liksom hur det lokaldemokratiska arvet från medeltidens bondekommuner (*mir*) inspirerade senare former av organisering i *zemstva* eller sovjeter. Hur idéer om gemenskapens primat (i form av *sobornost*, nation eller klass) inneburit svårigheter att vinna gehör för individualism av liberalt snitt, eller bolsjevismens idéhistoriska kopplingar till bysantinska tankar om apokalyps, kollektivets förvandling och ikonens makt, är naturligtvis relevant och intressant.

Samtidigt får komplexiteten och nyanserna ofta stryka på foten i de långa penndragen mellan då och nu. Som statsvetare ifrågasätter jag att händelser som schismen mellan öst- och västkyrkan år 1054, eller diffusa storheter som det »bysantisk-mongoliska arvet» ges större förklaringskraft än samtida sociala, ekonomiska och politiska processer och internationella skeenden. Att dagens projicerande av Vladimir Putin som hypermaskulin figur i bar överkropp på hästrygg eller på tigerjakt ens delvis kan förklaras utifrån mongolernas syn på manlighet och ledarskap, som ett »arv från stäppen» (s. 31), är i min mening långsökt. Närmare till hands ligger det då att jämföra med hyllandet av »traditionell» maskulinitet som vi ser i andra samtida auktoritära rörelser och snarare dra paralleller till Donald Trump, Rodrigo Duterte och Jair Bolsonaro.

Stundtals tippas det kulturhistoriska greppet över i en idealistisk och deterministisk historieskrivning. En lite tröttsam öst-väst-dikotomi, där det mesta som är gott i Rysslands historia kommer västerifrån och nästan allt ont från öst, återkommer boken igenom. Utan kritik eller reflektion upprepas figurer som »tatar-oket» (s. 26), att Ryssland »placerades i en slags asiatisk fångenskap» (s. 28) eller att morderna på journalister och dissidenter under 2000-talet »omges av ett bysantiskt mörker som påminner oss om att Putins Ryssland har långa historiska rötter» (s. 206). Istället

skulle jag gärna ha sett att Waage granskade och utmanade sådana kulturessentialistiska föreställningar och hur de format såväl historieskrivning i Ryssland som européers syn på landet. I relation till det sistnämnda skulle jag också gärna ha sett ett mer kritiskt förhållningsätt till källor – vad innebär det att använda sig av medeltida europeiska reseskildringar och deras beskrivningar av despoti och grymhet i dåtidens Ryssland? Ovanstående problematiseringar skulle utan vidare kunna rymmas även i ett populärhistoriskt format som detta.

Sammanfattningsvis ger boken en levande, lättillgänglig och allmänbildande orientering till rysk historia, men för att skapa en bättre och nyanserad förståelse av dagens Ryssland hos läsaren bör den kompletteras med skildringar som förhåller sig på ett mer kritiskt sätt till gängse historieskrivningar.